C/2024/877
6.2.2024

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Energipolitik och energistrategier i Europa–Medelhavsområdet

(yttrande på eget initiativ)

(C/2024/877)

Föredragande: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Medföredragande: **Maria Helena DE FELIPE LEHTONEN**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	23.2.2022
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Sektionen för yttre förbindelser
Antagande av sektionen	28.9.2023
Antagande vid plenarsessionen	26.10.2023
Plenarsession nr	582
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	214/2/3

1. **Slutsatser**

1.1 Medelhavsområdet kommer att drabbas oproportionerligt hårt av klimatkrisen och har redan identifierats som ett globalt klimatkrisområde.

1.2 Omställningen från kolväten till en ekonomi med förnybar energi i Europa–Medelhavsområdet kan visa sig vara ett värdefullt instrument för en hållbar ekonomisk tillväxt för alla, för regional handel och för samarbete.

1.3 Övergången från ett energisystem som bygger på fossila bränslen till ett system med förnybar energi får oundvikligen geopolitiska, ekonomiska och sociala konsekvenser, som inbegriper ”omställningsförlorare”, men som kan mildras av Europeiska unionen.

1.4 Med tanke på energikomplementariteten mellan nord och syd är sammanlänkningar av energinät avgörande för utvecklingen av ett integrerat energisystem i Europa–Medelhavsområdet.

1.5 Mikroföretag samt små och medelstora företag skulle kunna bli en viktig del av en ny europeisk energistrategi i Europa–Medelhavsområdet.

2. **Inledning**

2.1 Medelhavsområdet är av strategisk betydelse för EU:s energiförsörjning, främst på grund av den energi från fossila bränslen som importeras från ett antal länder i regionen. Energiförbindelserna i Medelhavsområdet har kännetecknats av såväl samarbete som strategiska spänningar. Den nuvarande geopolitiska situationen och energisituationen förväntas göra att energins betydelse ökar och den ställs i centrum för förbindelserna mellan EU och Medelhavsområdet.

2.2 Medelhavsområdet kommer att drabbas oproportionerligt hårt av klimatkrisen och har redan identifierats som ett av de globala klimatkrisområdena. Dess dramatiska situation understryker det absoluta behovet av att uppnå målen i Parisavtalet och FN:s mål för hållbar utveckling. Med tanke på att energiförsörjningssektorn är den sektor som bidrar mest till utsläppen av växthusgaser är det en prioritering att påskynda energiomställningen från fossilbaserade bränslen till nollutsläpp i Medelhavsområdet.

2.3 EU-länderna har utvecklat strategier för att diversifiera sin energimix i syfte att minska sina växthusgasutsläpp, vilket i slutändan ledde till antagandet av den mest ambitiösa omdanande strategin i världen, EU:s gröna giv, men länderna i södra och östra Medelhavsområdet rör sig för närvarande inte i samma takt mot utfasning av fossila bränslen i sin energisektor. I detta avseende är den europeiska gröna given en inspirerande modell, ett viktigt instrument för ökat energisamarbete och en möjlighet till en mer hållbar energipolitik i hela Medelhavsområdet.

2.4 Medelhavsområdet har betydande förnybara energikällor som erbjuder unika möjligheter till energitrygghet och energisamarbete i hela regionen. Särskilt länderna i södra och östra Medelhavsområdet har bland de bästa förutsättningarna i världen att producera solenergi. Denna potential för förnybar energi står i bjärt kontrast mot den situation med ojämlikhet och mångfald som i dag kännetecknar energilandskapet i Medelhavsområdet. Ett nytt energilandskap som bygger på förnybar energi kommer att ge möjlighet att inkludera fler länder i den internationella energihandeln.

2.5 Även om efterfrågan på energi har minskat i de nordliga Medelhavsländerna ökar efterfrågan på energi i länderna i södra och östra Medelhavsområdet kontinuerligt till följd av demografisk och ekonomisk tillväxt och elektrifiering. Enligt prognoserna kan en betydande klyfta mellan tillgång och efterfrågan komma att uppstå under de närmaste årtiondena i södra Medelhavsområdet.

2.6 Utöver energiomställningen har Rysslands krig mot Ukraina inneburit avsevärda störningar i energilandskapet, som redan var ytterst instabilt i efterdyningarna av covid-19-pandemin. Det har gjort att energipolitikens andra grundläggande pelare, en trygg energiförsörjning, har hamnat i fokus. Som en följd av den ryska invasionen beslutade EU att fasa ut sitt beroende av ryska fossila bränslen och lanserade REPowerEU-planen, som syftar till att öka energibesparingarna, diversifiera energiförsörjningen och påskynda utbyggnaden av förnybar energi. Kommissionen har därför utfärdat ett gemensamt meddelande som beskriver EU:s externa energiengagemang i en föränderlig värld och tillmäter det södra grannskapet en avgörande betydelse när det gäller att diversifiera EU:s gasförsörjning och främja samarbete beträffande och handel med förnybar energi, vilket sätter regionen i centrum för det framväxande energilandskapet.

3. **Allmänna kommentarer**

3.1 En rättvis omställning till cirkulära, utsläppssnåla, inkluderande, resilienta, hållbara resurs- och energieffektiva ekonomier och samhällen är ett gemensamt mål för de 43 medlemsländerna i Medelhavsunionen (UfM), i enlighet med deras ministerförklaring om energi (som lades fram den 14 juni 2021 i Lissabon). Energiomställningen i Medelhavsområdet kräver därför en snabbare och betydande minskning av produktionen och förbrukningen av fossila bränslen såväl i industrin som i hushållen. Den massiva utvecklingen av förnybar energi, som tillsammans med energieffektivitet kan göra det möjligt att uppnå koldioxidneutralitetsmålen, ligger fortfarande under det globala genomsnittet, och motsvarar 11 % av den totala energiförbrukningen i Medelhavsområdet.

3.2 Såsom nämndes vid Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs (EESK) konferens om den europeiska gröna givens geopolitiska aspekter är den gröna given, som gör EU till föregångare i energiomställningen, en kraftfull katalysator för samordnade åtgärder. I detta avseende handlar den gröna givens externa dimension om att EU ska uppmuntra sina grannar att anamma samma ambitioner och slå in på till samma väg till hållbarhet som unionen, vilket för närvarande inte är fallet i Medelhavsområdet. För EU är det särskilt viktigt att undvika risken för koldioxidläckage.

3.3 Länderna i södra och östra Medelhavsområdet har dock åtagit sig att uppnå ambitiösa mål för att minska sina utsläpp av växthusgaser, bland annat genom utveckling av förnybar energi och högre energieffektivitet. Dessa mål kan endast uppnås med hjälp av en tydlig politisk vilja och externt tekniskt och ekonomiskt stöd.

3.4 De belopp som krävs för energiinvesteringar i syfte att uppnå koldioxidneutralitet senast 2050 i Medelhavsområdet är betydande; i Medelhavsområdets energiobservatoriums (OME) studie ”Mediterranean Energy Perspectives” från 2022 uppskattas de till över 6 700 miljarder euro. Samma studie visar att hälften av dessa investeringar kommer att behöva göras i länderna i södra och östra Medelhavsområdet. Enbart investeringar i förnybar energi skulle utgöra 70 % av detta belopp.

3.5 Den externa dimensionen av den europeiska gröna given, den nya agendan för Medelhavsområdet och EU:s nyligen antagna externa energistrategi ger EU en viktig roll när det handlar om att främja förnybar energi och energieffektivitet i det södra grannskapet. Denna roll ska främst kanaliseras genom instrumentet för grannskapet, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete – Europa i världen, varav 30 % kommer att avsättas för att hantera klimatförändringar och miljöförändringar. I detta sammanhang är det av yttersta vikt att EU och dess partner slutför de fleråriga vägledande

programmen med prioriterade samarbetsområden, vilket kommer att göra det möjligt att påskynda utbetalningarna av EU:s ekonomiska stöd för perioden 2021–2027. För närvarande har programplaneringen av EU:s ekonomiska stöd slutförts med ytterst få länder i södra och östra Medelhavsområdet (Egypten och Jordanien). Å andra sidan kommer det gröna partnerskap som undertecknades av EU och Marocko i oktober 2022 för att förverkliga den europeiska gröna givens externa dimension att bli en modell för samarbete mellan EU och länderna i södra och östra Medelhavsområdet när det gäller att påskynda den gröna omställningen.

3.6 Främjandet av infrastruktur för förnybar energi i hela Medelhavsområdet kan bli ett värdefullt instrument för en hållbar ekonomisk tillväxt för alla, regional handel och samarbete. Utvecklingen av dessa infrastrukturer kan utgöra en ny möjlighet för Medelhavsområdets framväxt som en ledande energileverantör för den europeiska marknaden, samtidigt som energitryggheten i länderna i södra och östra Medelhavsområdet stärks. Utvecklingen av sektorn för förnybar energi stimulerar dessutom skapandet av (högkvalificerade) arbetstillfällen och välstånd och bidrar till en hållbar utveckling av ekonomierna i södra och östra Medelhavsområdet. Genom Medelhavsområdet kan Europeiska unionen positionera sig som en ledare inom energiomställning och industriell omvandling. De ledande industrierna inom miljövänlig teknik i EU kan på så sätt stärka sin globala och regionala ställning genom att investera i de möjligheter som erbjuds i länderna i södra och östra Medelhavsområdet.

3.7 Medelhavsområdets komparativa fördel när det gäller att producera solenergi och vindkraft och dess synergier med den växande industrin för ren vätgas är uppenbara. Det står också klart att förnybar energi med koppling till solenergi och vindkraft har blivit den billigaste energikällan tack vare snabbt sjunkande kostnader, vilket öppnar för ett uppnående av mål 7 för hållbar utveckling – ”Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla”.

3.8 Grön vätgas har fått stor uppmärksamhet under de senaste åren som ett viktigt sätt att bidra till att uppnå målen om koldioxidneutralitet. Den har blivit en central prioritering i EU:s gröna giv som en banbrytande lösning för att fasa ut fossila bränslen från tunga transporter och industriprocesser, samtidigt som den gör det möjligt att lagra och transportera förnybar energi.

3.9 Södra Medelhavsområdet har identifierats som en av de tre viktigaste korridorerna för import av grön vätgas av EU i en föränderlig värld. Med tanke på deras enorma potential när det gäller förnybar energi, deras geografiska närhet och de potentiellt låga kostnaderna för vätgasproduktion på lång sikt har länderna i södra och östra Medelhavsområdet unika förutsättningar att inta en central ställning i EU:s försörjningskedja för grön vätgas. I den nya agendan för Medelhavsområdet fastställs ett mål om minst 40 gigawatt elektrolyskapacitet i EU:s grannskap senast 2030.

3.10 Efter kommissionsordförande Ursula von der Leyens besök i Kairo i juni 2022 tillkännagavs inrättandet av ett Medelhavspartnerskap för vätgas med Egypten i syfte att utveckla landets sektor för förnybar energi, produktion av koldioxidsnål och förnybar vätgas samt nödvändiga infrastrukturer och elnät. Detta följdes av ett samförståndsavtal om ett strategiskt partnerskap för förnybar vätgas, som undertecknades av EU och Egypten i anslutning till COP27. Det ligger således i regionens intresse att utvidga detta partnerskap till andra grannländer för att skapa ett multilateralt och genuint partnerskap för vätgas i Medelhavsområdet. I detta avseende är det viktigt att till fullo utnyttja potentialen hos Medelhavsunionens plattform för gas med målet att ta itu med frågan om vätgas. EastMedGas Forum är ett annat exempel på en samarbetsplattform som skulle kunna utvidgas till att omfatta förnybar energi och grön vätgas.

3.11 Även om energieffektivitet är en hörnsten i energiomställningen till koldioxidneutrala ekonomier och en drivkraft för energitrygghet har den väckt relativt lite uppmärksamhet bland länderna i Medelhavsunionen. Trots den stora potential som finns i Medelhavsområdet är energieffektiviteten fortfarande i sin linda, enligt MedECC. Energieffektivitet kan dock avsevärt bidra till att minska utsläppen av växthusgaser och skapa arbetstillfällen. Det minskar också kostnaderna och ökar företagens produktivitet, vilket är av avgörande betydelse i dagsläget. Transport, industri och bygg och anläggning är sektorer där betydande vinster kan uppnås, särskilt i länderna i södra och östra Medelhavsområdet, där efterfrågan på energi kommer att öka kraftigt fram till 2050.

3.12 Energibesparingar och energieffektivitet har blivit en högprioriterad fråga för EU, i enlighet med REPowerEU-planen, särskilt för att säkerställa energitrygghet på kort sikt. I EU:s externa energistrategi framhålls det också att energibesparingar och energieffektivitet ska prioriteras globalt, varvid EU:s erfarenheter med reglering, lagstiftning och standardisering skulle kunna utgöra en lockande förebild. I Medelhavsområdet ingick en integrering av energieffektivitetsåtgärder i alla sektorer och politikområden bland prioriteringarna i den nya agendan för Medelhavsområdet och Medelhavsunionens ministerförklaring om energi. I detta avseende är Medelhavsunionens plattform för förnybar energi och energieffektivitet ett intressant verktyg för att främja energieffektivitetsåtgärder i länder i Medelhavsunionen vars potential kunde utnyttjas fullt ut.

3.13 I Medelhavsområdet har naturgas spelat en roll i energiomställningen till hållbara produktions- och konsumtionssätt genom att ersätta kol och olja i energimixen. Denna roll har bekräftats av det faktum att EU-taxonomin ger vissa fossila gaser status som omställningsverksamhet som bidrar till att begränsa klimatförändringarna under en begränsad tid, på grundval av särskilda villkor och transparenskrav. Naturgas förväntas fortsätta att spela en viktig roll i EU:s energimix fram till 2030, varefter dess användning kommer att minska i linje med klimatneutralitetsåtagandena.

3.14 Såsom nämns i Medelhavsunionens ministerförklaring om energi och det nyligen undertecknade samförståndsavtalet mellan EU, Egypten och Israel är det av yttersta vikt att insatserna för att fasa ut fossila bränslen i leveranskedjan för naturgas fortsätter i Medelhavsområdet, särskilt när det gäller metanläckage. I detta syfte kunde särskilda medel avsättas för forsknings- och utvecklingsinsatser.

3.15 Upptäckten av stora naturgasreserver i östra Medelhavsområdet har vuxit fram som en stor möjlighet för kustländerna och regionen som helhet. Förhoppningen är att prospektering och monetarisering av naturgasreserver i Cypern, Egypten och Israel kommer att bidra till regional ekonomisk utveckling, främja synergier och förbättra Europas energitrygghet genom att diversifiera naturgasförsörjningen till den europeiska marknaden och minska Rysslands andel av den. Detta har blivit en prioritering mot bakgrund av de försämrade förbindelserna med Ryssland och användningen av naturgas som vapen i konflikten med Ukraina.

I detta sammanhang har olika projekt för transport av naturgas från östra Medelhavsområdet till den europeiska marknaden diskuterats. Syftet med gasledningsprojektet EastMed var att ansluta israeliska, egyptiska och cypriotiska naturgasfält till den europeiska marknaden via Grekland. Olösta politiska konflikter och regional rivalitet i östra Medelhavsområdet, inbegripet Turkiets försök att ifrågasätta Greklands och Republiken Cyperns exklusiva ekonomiska zoner, har dock gjort att de geopolitiska risknivåerna för stora investeringar i regionen har förblivit höga. Under dessa omständigheter har kostnaderna för utvinning och transport av naturgas genom den föreslagna EastMed-ledningen legat kvar på oöverkomligt höga nivåer för den europeiska naturgasmarknaden.

3.16 Lokala naturgasreserver kommer att vara avgörande för att tillgodose de växande energibehoven i kustländerna i östra Medelhavsområdet, och ett överskott kan exporteras som flytande naturgas (LNG) till den globala marknaden – särskilt EU – genom Egypten, vilket delvis kan lösa monetariseringsproblemet.

3.17 Som en del av REPowerEU-planen för att få ett slut på EU:s beroende av rysk gas så snabbt som möjligt efter Rysslands invasion av Ukraina, och i enlighet med EU:s externa strategi, uppmanas leverantörerna av flytande naturgas och gas i rörledning i södra och östra Medelhavsområdet (Egypten, Israel och Algeriet) att spela en större roll när det gäller att diversifiera EU:s gasförsörjning och öka sina leveranser till EU. Samförståndsavtalet mellan EU, Egypten och Israel visar hur viktigt det är med samarbete på grundval av handel med naturgas i regionen och den omstrukturering av energiförbindelserna till förmån för aktörer i Medelhavsområdet som föranletts av den ryska invasionen av Ukraina. Politisk instabilitet hindrar Libyen från att spela en större roll i detta nya sammanhang trots landets betydande naturgasreserver.

4. **Utmaningar och möjligheter**

4.1 Integreringen av energimarknaden i Medelhavsområdet kunde vara en central målsättning för att uppnå målen för energiomställningen, bland annat genom att öka andelen förnybar energi, säkerställa energitrygghet, diversifiera försörjningen och minska kostnaderna för elkraftsystemet. Inget land kan uppnå en framgångsrik omställning utan att producera, lagra och exportera ren energi, utan att ansluta sitt nät till sina grannländers nät, utan att vara en del av en ny modell för infrastruktur, know-how, teknik och styrning, i samklang med den europeiska gröna given.

Med tanke på energikomplementariteten mellan nord och syd är sammanlänkningar av energinät avgörande för utvecklingen av ett integrerat energisystem i Europa–Medelhavsområdet. Såsom konstateras i Medelhavsunionens och OECD:s rapport om regional integration i Medelhavsunionen befinner sig dock sammanlänkningarna fortfarande i ett tidigt utvecklingsstadium i Medelhavsområdet. Endast Turkiet och Maghreb-länderna är för närvarande anslutna till och synkroniserade med EU:s elsystem, och den marockansk-spanska gränsöverskridande sammanlänkningen är den enda förbindelsen mellan EU och södra Medelhavsområdet. Det behövs fler sammanlänkningar, särskilt för att utveckla elkraftsystemets flexibilitet inom ramen för ett förnybart och elbaserat energisystem i Europa–Medelhavsområdet, som ofta beskrivs som en ”naturlig nätgemenskap” (Escribano).

4.2 Olika sammanlänkningsprojekt i Medelhavsområdet pågår, bland annat projektet för sammanlänkning mellan EU och Afrika (den största sammanlänkningskabeln i världen, som håller på att anläggas mellan Egypten, Cypern, Grekland och EU), sammanlänkningsprojektet Italien–Montenegro–Serbien–Bosnien och Hercegovina (den första sammanlänkningen mellan EU och västra Balkan för handel med förnybar energi) och Elmed-sammanlänkningen (sammanlänkning mellan Tunisien och Italien för elhandel). I översiktsplanen för elsammanlänkning av Medelhavsområdet från 2020, som utarbetats av de systemansvariga för överföringssystemen i Medelhavsområdet (Med-TSO), identifieras 15 sammanlänkningsprojekt och görs det kvantitativa och kvalitativa analyser som visar att regionalt multilateralt samarbete är genomförbart.

4.3 Med EU:s inre energimarknad som hävstång är länderna vid EU:s yttre gränser i Medelhavsområdet väl lämpade att bli importnav för införseln av förnybar energi till låg kostnad på EU-marknaden. Det gäller särskilt Spanien, Malta, Italien, Grekland och Cypern. Det är möjligt att upprätthålla EU:s handelsförbindelser med externa partner och att göra det på ett sätt som är förenligt med målen i den europeiska gröna given.

4.4 Ansträngningar måste göras för att ta itu med avsaknaden av ett harmoniserat regelverk på regional, nationell och subregional nivå, vilket utgör ett hinder för utvecklingen av en integrerad energimarknad i Medelhavsområdet. Driftskompatibilitet mellan elkraftsystem och lämplig förvaltning av sammanlänkningar är viktiga faktorer att ta itu med. Bristen på moderna syd–syd-sammanlänkningar eller det låga utnyttjandet av dem med en blygsam elhandel (särskilt när det gäller Maghreb-länderna, trots befintliga sammanlänkningar) bör uppmärksammas av beslutsfattare och energioperatörer.

4.5 Trepartssamarbetet om energi i Medelhavsområdet har skapat ökade möjligheter till samarbete under de senaste åren och förväntas förbli en effektiv modell som bygger på en strategi som alla vinner på, särskilt i östra Medelhavsområdet mellan länder som Grekland, Cypern, Egypten, Israel och Jordanien. Mer trepartssamarbete, särskilt när det gäller förnybar energi, skulle kunna främja fler utbyten och även bidra till bättre bilaterala förbindelser i regionen.

4.6 En av de största utmaningarna för att påskynda energiomställningen och uppnå energitrygghet i Medelhavsområdet är att finansiera viktiga energiprojekt, särskilt kostsam fysisk infrastruktur. Finansieringsinsatserna är beroende av regeringar, internationellt finansiellt stöd och den privata sektorn. Europeiska fonden för hållbar utveckling plus (EFHU+) inom ramen för instrumentet Europa i världen förväntas bidra till att främja offentliga och privata investeringar i det södra grannskapet genom innovativa finansieringsinstrument.

4.7 En förutsättning för energiomställningen i Medelhavsområdet är att den privata finanssektorn övergår från investeringar i fossila bränslen till projekt för förnybar energi. Enligt OECD är de direkta investeringarna i Mena-regionen fortfarande oproportionerligt inriktade på projekt för fossila bränslen, medan investeringarna i förnybar energi, även om de ökar, ligger kvar under sektorns potential. Många av de berörda nationella energiföretagen i Medelhavsområdet är traditionella energiföretag vars portföljer främst består av investeringar och företag med anknytning till fossila bränslen. Vissa av dem flyttar dock i allt högre grad över sina investeringsprioriteringar till marknaden för förnybar energi.

4.8 För att attrahera mer investeringar i energisektorn måste företagsklimatet i länderna i södra och östra Medelhavsområdet förbättras. Det kvarstår systemhinder i ett antal Medelhavsländer med koppling till konkurrens, liberalisering av elmarknaderna, avsaknad av oberoende tillsynsmyndigheter samt tillgång till mark, och dessa hinder måste lösas för att underlätta investeringar. EU:s ekonomiska stöd till länderna i södra och östra Medelhavsområdet kan kopplas till genomförandet av reformer som syftar till att undanröja dessa hinder.

4.9 Såsom diskuterades vid Euromed-toppmötet i juli 2023 skulle innovativa finansieringsmodeller kunna övervägas och tillämpas för att påskynda utbyggnaden av projekt för förnybar energi. Genom att utforska nya finansieringsmekanismer, såsom gröna obligationer eller fonder för hållbara investeringar, kan kapital omdirigeras till viktiga energiprojekt och energiinfrastruktur som stöder omställningen till ren energi. Finansieringen bör diversifieras och fördelas rättvist mellan regeringar, arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer. I synnerhet organisationer i det civila samhället har en nyckelroll när det gäller att mildra energiomställningens negativa effekter och bör stödjas i syfte att öka deras kapacitet och resurser.

4.10 Genom samarbete med internationella finansinstitut och fonder kommer det ekonomiska stödet till energiomställningsinitiativ och utveckling av hållbar infrastruktur att stärkas.

4.11 Mikroföretag samt små och medelstora företag, som utgör ryggraden i dessa länders ekonomier, kunde vara en viktig del av en ny europeisk energisatsning i Europa–Medelhavsområdet. De är en drivkraft för både tillväxt och innovation och spelar en viktig roll i utvecklingen av teknik och inom hela värdekedjan med koppling till energiomställningen genom att tillhandahålla expertis och lösningar till andra företag, medborgare och den offentliga sektorn i hela Medelhavsområdet.

4.12 Det finns ett akut behov av att stödja mikroföretag, små och medelstora företag samt hushåll så att de kan förstå och hantera energiomställningen på bästa möjliga sätt. Kommittén efterlyser omfattande och riktade informationsinsatser och medvetandehöjande åtgärder som organiseras på ett samordnat och kompletterande sätt av kommissionen och medlemsstaterna, tillsammans med företagsorganisationer, handelskamrar, arbetsmarknadens parter och andra relevanta intressenter.

4.13 Det är mycket viktigt att EU och medlemsstaterna påskyndar gröna investeringar i mikroföretag samt små och medelstora företag genom att säkerställa ett möjliggörande, förutsägbart och uppmuntrande regelverk, samt genom att tillhandahålla snabb, enkel och spårbar tillgång till finansiering som är anpassad till de skiftande behoven hos alla olika grupper av mikroföretag samt små och medelstora företag.

4.14 Ett nära samarbete mellan utbildningsanordnare och mikroföretag samt små och medelstora företag är väsentligt när det gäller att forma utbildningen för att uppnå den kompetens och de färdigheter som krävs för den gröna omställningen. Kommittén anser dessutom att stöd till innovationsverksamhet för mikroföretag samt små och medelstora företag är avgörande när det gäller att skapa incitament för och underlätta samarbete med andra företag, deras organisationer, handelskamrar, universitet och forskningsinstitutioner.

4.15 Det är viktigt att ge lokalsamhällen möjlighet att aktivt delta i beslutsprocesser och se till att deras röster hörs och deras behov tillgodoses. Det är nödvändigt att involvera arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer under hela den politiska cykeln.

4.16 Samarbete med skolor, universitet och organisationer i det civila samhället kommer att ge den yngre generationen kunskap om förnybar energi och hållbarhet. Detta kommer att ge ungdomar möjlighet att bli förespråkare och aktiva deltagare när det gäller att bana väg för energiomställningen.

4.17 Den rådande situationen till följd av den ryska invasionen av Ukraina och EU:s efterföljande politik för att få slut på beroendet av ryska fossila bränslen har återigen gjort att naturgasen hamnat i fokus. Nya investeringar i gasinfrastruktur – främst LNG-infrastruktur och i mindre utsträckning rörledningar – och prospektering, i syfte att öka och diversifiera naturgasförsörjningen till EU, även från leverantörer i Medelhavsområdet, diskuteras och planeras för närvarande. Dessa investeringar kunde förbli förenliga med EU:s klimatmål. Aktuella kortsiktiga överväganden får inte avleda EU och dess partner i Medelhavsområdet från principen att naturgas måste förbli en övergångskälla som gradvis kommer att fasas ut på medellång sikt.

4.18 För att dra full nytta av de befintliga LNG-terminalerna, särskilt i Grekland, Portugal och Spanien, kunde EU:s energiintegrering stärkas så att importerad naturgas kan flöda till resten av EU. Gassammanlänkningen mellan Grekland och Bulgarien och byggandet av en LNG-terminal i den grekiska hamnen i Alexandroupolis är inspirationskällor för ytterligare och fördjupade energisamarbeten. Planerna på att förbättra förbindelserna mellan Iberiska halvön och resten av Europa genom en ”grön korridor”, inklusive gasledningsprojektet H2Med för vätgas (från Celorico till Zamora och från Barcelona till Marseille), som Portugal, Spanien och Frankrike nyligen enades om, överensstämmer med denna strategi.

4.19 Inom energisamarbetet i Europa–Medelhavsområdet kunde man ta till sig de lärdomar som dragits av storskaliga projekt, såsom solenergiplanen för Medelhavsområdet, Desertec eller den Medelhavsbaserade energiringen, som misslyckades på grund av att de var orealistiska eller gav en förenklad bild av de komplexa förhållandena på fältet. Utvecklingsklyftorna kunde beaktas bättre för att säkerställa att regionens samarbete på energiområdet förblir ett rättvist och realistiskt samarbete som alla vinner på. Tillgång till finansiering, kunskapsutbyte och kapacitetsuppbyggnad måste således vara hörnstenar i detta samarbete.

4.20 De nuvarande störningarna i energilandskapet har lett till hög prisvolatilitet, vilket i sin tur har lett till inflationstryck i de flesta länder i Medelhavsområdet. Dessutom påverkar obalanserna i energiförsörjningen i samband med energiomställningen energipriserna överkomlighet, vilket hotar utsatta hushålls och mikroföretags samt små och medelstora företags tillgång till energi. Effekterna av stigande energipriser på konsumenter och företag kan mildras, särskilt

med tanke på att samspelet mellan vatten, energi och livsmedel ligger till grund för långsiktig socioekonomisk stabilitet och välfärd i Europa–Medelhavsområdet. Det är viktigt att övergången till ett mer hållbart energisystem fokuserar på allmän tillgång till överkomlig och tillförlitlig energi i linje med mål 7 för hållbar utveckling, så att det blir rättvist och rimligt för alla konsumenter genom att territoriella, könsrelaterade och sociala klyftor i tillgången till energi beaktas för att få slut på energifattigdomen.

4.21 Övergången från ett energisystem som bygger på fossila bränslen till ett system med förnybar energi får oundvikligen geopolitiska, ekonomiska och sociala konsekvenser, som inbegriper ”omställningsförlorare”. För att denna omställning ska bli rättvis och socialt rimlig kunde regeringarna stödja fossilbränsleindustrin och dess arbetstagare genom omplaceringssystem till framtidens industrier på båda sidor av Medelhavet. EU kan uppmuntra och stödja den ekonomiska diversifieringen i rentierstater som är alltför beroende av fossila bränslen i syfte att mildra de destabiliserande effekterna av energiomställningen i regionen.

4.22 Med tanke på det ökade energisamarbetet mellan EU och partnerländerna i södra Medelhavsområdet skulle särskild uppmärksamhet kunna ägnas åt att uppdatera de befintliga associeringsavtalen. Kapitlen om energi och investeringar kan anpassas till nya utmaningar. Samtidigt är införandet av kapitel om hållbar handelspolitik samt ett ambitiöst genomförande av internationella människorättskonventioner och ILO:s grundläggande konventioner (föreningsfrihet, kollektiva förhandlingar, tvångsarbete, barnarbete, lika möjligheter och likabehandling) av avgörande betydelse.

Bryssel den 26 oktober 2023.

Oliver RÖPKE

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande